

УДК 342: 352/354

А. А. Помаза-Пономаренко,
д. держ. упр., професор, завідувач науково-дослідної лабораторії
з дослідження проблем управління у сфері цивільного захисту,
Національний університет цивільного захисту України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5666-9350>

Д. В. Тарадуда,
к. т. н., доцент, професор кафедри управління діяльністю підрозділів
цивільного захисту інституту післядипломної освіти,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9167-0058>

DOI: 10.32702/2306-6814.2026.2.313

АРТИЗМ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

A. Pomaza-Ponomarenko,
Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Head of the Research Laboratory
for Studying Management Problems in the Field of Civil Protection,
National University of Civil Protection of Ukraine
D. Taraduda,
PhD in Technical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Management
of Civil Defense Units, Institute of Postgraduate Education,
Lviv State University of Life Safety

ARTISM OF STATE POLICY

Проаналізовано прояви артизму демократичних та авторитарних держав у зовнішній політиці та його вплив на національну й глобальну безпеку. Під артизмом запропоновано розуміти свідомо сконструйовану публічну репрезентацію політики, спрямовану на легітимізацію силових або примусових дій через апеляцію до універсальних цінностей — демократії, безпеки, прав людини чи боротьби з тероризмом.

Обстоюється думка, що артизм проявляється у селективному застосуванні міжнародного права, моральному релятивізмі та використанні подвійних стандартів, розмиваючи межу між демократичними й авторитарними режимами. На прикладі збройної агресії РФ проти України та військових операцій США проти Венесуели та інших країн демонструється, що агресія як інструмент державної політики не є винятком авторитарних держав, а універсально застосовується незалежно від політичного режиму. Розраховано кумулятивний індекс агресивності США у 2024–2026 рр. (KIA-USA), що відображає частоту, масштаб і повторюваність військових операцій.

На основі сценарного підходу сформульовано прогнози розвитку індексу до 2028 р., а також вказано на потенційні ескалаційні та стримувальні сценарії. Розглянуто принципи керуваної ескалації й асиметричного стримування, підкреслено важливість інституціоналізації політики та підтримки України як суб'єкта безпекової архітектури. Конкретизовано, що раціоналізація та калібрування зовнішньополітичних інструментів дозволяють одночасно стримувати державу-агресора, зменшувати ризики глобальної ескалації та зберігати міжнародний правопорядок. Акцентовано на необхідності впровадження універсальних стандартів відповідальності за агресію, незалежно від форми державного правління, рівня економічного та іншого розвитку, що актуалізує дискусію про роль артизму у формуванні сучасних загроз міжнародній безпеці.

The manifestations of artistry of democratic and authoritarian states in foreign policy and its impact on national and global security are analyzed. Artistry is proposed to be understood as a consciously constructed public representation of policy aimed at legitimizing forceful or coercive actions through an appeal to universal values — democracy, security, human rights or the fight against terrorism.

The idea is argued that artistry manifests itself in the selective application of international law, moral relativism and the use of double standards, blurring the line between democratic and authoritarian regimes. The example of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine and the military operations of the United States against Venezuela and other countries demonstrates that aggression as an instrument of state policy is not an exception for authoritarian states, but is universally applied regardless of the political regime. The cumulative index of US aggressiveness in 2024–2026 (KIA-USA) is calculated, which reflects the frequency, scale and repetition of military operations.

Based on the scenario approach, forecasts for the development of the index until 2028 are formulated, as well as potential escalation and deterrence scenarios are indicated. The principles of managed escalation and asymmetric deterrence are considered, the importance of institutionalizing the policy and support for Ukraine as a subject of the security architecture is emphasized. It is specified that the rationalization and calibration of foreign policy instruments allow simultaneously to deter the aggressor state, reduce the risks of global escalation and maintain international law and order. The emphasis is on the need to introduce universal standards of responsibility for aggression, regardless of the form of state government, the level of economic and other development, which actualizes the discussion about the role of art in the formation of modern threats to international security.

Ключові слова: артизм державної політики, трансформація системи державного управління, децентралізація, інституційне середовище, інститути громадянського суспільства, інституції, загрози, конфлікти, війна, національна безпека, безпековий аспект, демократія, авторитаризм, агресія, гегемонія.

Key words: artism of public policy, transformation of the public administration system, decentralization, institutional environment, civil society institutions, institutions, threats, conflicts, war, national security, security aspect, democracy, authoritarianism, aggression, hegemony.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Американський філософ і політичний економіст Ф. Фукуяма слушно зазначав, що авторитарні держави, на відміну від ліберальних демократій, не визнають рівної гідності своїх громадян; вони можуть це імітувати за допомогою пишномовних конституцій, але в реальності все інакше [15]. Водночас у сучасному світі спостерігається значно складніший феномен: деякі держави, формально декларуючи відданість демократичним цінностям і принципам верховенства права, дозволяють собі практики політичного, економічного й навіть воєнного примусу щодо інших країн. Такі дії, незалежно від ідеологічної риторики, фактично набувають ознак агресії, оскільки ґрунтуються на запереченні рівної гідності не лише власних громадян, а й народів інших держав. У цьому контексті особливої актуальності набуває аналіз "артизму" державної політики — здатності політичних режимів майстерно інсценувати

відданість демократії, правам людини та міжнародному праву, одночасно порушуючи їх у практичній площині.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика забезпечення інституційного розвитку держави за умов невизначеності та нестабільності є предметом дослідження вітчизняних і зарубіжних учених В. Баштанника, С. Вольфа, Е. Гобсбаума, А. Грамші, П. Гудмана, Р. Дебре, А. Каррантанте, О. Крюкова, Е. Лакло, С. Ліпсета, А. Маркусена, У. Мітчелла, І. Мищак, К. Муффа, Д. Норта, О. Пархоменко-Куцевіл, Г. Поченчук, А. Райхана, Г. Річардсона, Л. Савченко, Г. Ситника, І. Смешка, Р. Стефанчука, С. Томпсона та ін. [1; 4; 6; 7; 9; 11; 13; 14; 15; 17; 20]. Не применшуючи досягнутих вагомих наукових результатів учених, обґрунтовуємо необхідність комплексної розробки засад інституціональної трансформації системи

публічного управління крізь призму визначення особливостей вияву артизму державної політики.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є визначення особливостей вияву артизму демократичних та авторитарних держав, а також їхнього впливу на рівень власної національної та глобальної безпеки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Артизм у політиці та мистецтво політичних стратегій актуалізують питання просторів, у яких слід розгортати та чинити опір, та розвитку відносин, які слід встановлювати з інституціями [13]. За цих умов артизм політичні інституції стають співучасниками капіталізму та перестають бути місцем для критичних управлінських практик. При цьому лідери країн, політики та інші зацікавлені актори повністю або частково інструменталізуються, перетворюючись на виконавців руйнування системи зсередини. Опір суспільства все ще можливий, але він може відбуватися поза інституціями, які завуальовано під демократію чинять агресію [там само]. Ця стратегія "виходу агресії" існує в різних версіях, залежно від того, як уявляється майбутнє множини, але дослідники стверджують, що традиційні структури влади, організовані навколо національної держави та представницької демократії, сьогодні стали неактуальними та що вони поступово зникнуть [11]. Звідси віра в те, що множина (сукупність людей, націй, країн та ін.) може ігнорувати існуючі структури влади та зосередити свої зусилля на побудові альтернативних соціально-політичних форм поза межами державної мережі влади [там само].

Теоретичний підхід показує, що суспільство завжди політично інституційоване, і те, що називається "соціальним" і "множинним", є сферою седиментованих політичних практик, які приховують первісні акти умовного політико-правового інституту, зокрема, в державах із президентськими чи президентсько-парламентськими формами правління [2; 3]. Як тимчасове та нестійке вираження умовних практик, кожен порядок є вираженням певної структури владних відносин за будь-якої форми правління. Те, що в певний момент приймається як "природний порядок", завжди є результатом седиментованих гегемонних практик [11].

Дослідники слушно вказують, що гегемонна конфронтація не обмежується традиційними політико-правовими інституціями, а також відбувається в площині множинності місць (не тільки акторів), де конструюється гегемонія, тобто у сфері того, що зазвичай називають протистоянням держави з громадянським суспільством. Гегемонія означає домінуючу роль, перевагу однієї держави, класу чи групи над іншими, що може проявлятися у політичній, економічній, військовій чи культурній сферах [там само]. Саме за цих умов, як стверджував А. Грамші [1], установлюється певне уявлення про світ і визначається специфічне розуміння реальності, те, що автор називає "здоровим глуздом", що забезпечує простір, на якому конструюються специфічні форми суб'єктивності (що передбачають надуманий привілейований стан одних держав над іншими). Прибічники теорії А. Грамші також наголошують на центральності практик артизму у формуванні та поширенні "нездоро-

вого глузду", підкреслюючи вирішальну роль, яку ці практики відіграють у відтворенні або дезартикуляції даної гегемонії [6; 7; 9; 17].

З точки зору гегемонного підходу, артизм-практики мають безпосередній зв'язок з державною політикою, оскільки вони можуть не сприяти відтворенню "здорового глузду", який забезпечує дану гегемонію, та кидають виклик іншим країнам та їх режимам правління. З позиції США вони зреалізували контргегемонну політику Венесуели, що спрямована на вплив інституції, які забезпечують домінуючу гегемонію, з метою здійснення глибоких трансформацій у способі їх функціонування. Ця стратегія "війни позицій" (запропонована А. Грамші [1]) складається з різних практик і втручань, що діють у низці площин: економічній, правовій, політичній і культурній. Політична сфера відіграє одну з вирішальних ролей у цій "війні позицій", оскільки це один із теренів, на основі якого будується умовний "здоровий глузд" й обґрунтовуються суб'єктивні вчинки.

У сучасному суспільстві та виробництві контроль над ресурсами є вирішальним для управління ефектами й афектами. Форми експлуатації, характерні для часів панування ручної праці, замінені новими, які постійно вимагають створення нових потреб і безперервного бажання отримати все більше благ (особливо корисних копалин, які є вичерпними). Щоб підтримувати гегемонію, держава-домінант повинна постійно мобілізувати бажання людей та формувати їхню ідентичність, і культурний простір, щоб за нагоди спрямувати на вчинення актів агресії, які прикриваються "здоровим глуздом". У межах цього дослідження ми не виступаємо за суто інституційну концепцію політики чи за віднесення артизм-практик до традиційної сфери світоустрою, а за артикуляцію різних способів політичного втручання держав-домінантів до сфер суспільної життєдіяльності держав-мішеней. Сьогодні, коли домінуючий дискурс деяких держав намагається блокувати саму можливість альтернативи сучасному порядку, усі практики, які можуть сприяти підризу та дестабілізації гегемонного неолиберального консенсусу, мають більш активно впроваджуватися [11; 13].

Поставивши естетично-завуальовані засоби на службу політичному активізму, "артивізм" представляє собою гегемонний підхід до забезпечення процесу її валоризації. З огляду на це відзначимо, що артизм може бути притаманним і демократичним, і авторитарним державам. Зрозуміло, що найнебезпечнішим є перший варіант вияву артизму, зважаючи на його латентність. Під ним доцільно розуміти свідомо сконструйовану публічну репрезентацію політичного, соціально-політичного або політико-правового режиму, що покликана легітимізувати силові або примусові дії через апеляцію до універсальних цінностей — демократії, безпеки, прав людини, боротьби з тероризмом або "захисту свободи". Як зазначалось вище, артизм державної політики може проявлятися по-різному, що залежить від справжніх намірів країни та її реальних можливостей для впливу на інші держави, а саме в:

- символічних жестах і риторичі;
- селективному застосуванні норм міжнародного права;
- використанні подвійних стандартів;

— моральному релятивізму щодо суверенітету інших держав;

— веденні війни кінетичною зброєю чи нетрадиційною та ін.

Таким чином, межа між демократичними й авторитарними режимами у зовнішній політиці дедалі частіше розмивається, поступаючись логіці сили та геополітичної доцільності [2].

У цьому контексті актуалізується поняття агресії як універсальної практики. Відповідно до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН №3314 (1974 р.), агресією визнається застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави. Водночас сучасні форми агресії дедалі частіше виходять за межі класичного воєнного вторгнення і включають:

- економічні санкції з примусовим ефектом;
- політичну ізоляцію;
- інформаційний вплив, кібератаки й операції;
- підтримку внутрішньої дестабілізації в іншій державі та ін. [4].

Як відомо, у міжнародному кримінальному праві агресія є кримінальним злочином, що передбачено Римським статутом Міжнародного кримінального суду (хоча для деяких актів потрібна додаткова юрисдикція) та підтверджено академічними дослідженнями як наріжний елемент сучасного правопорядку (crime of aggression) [там само].

У "сірій зоні" проявляється найбільший артизм сучасних держав, які є дійсно авторитарними чи прикриваються демократією на свою користь. Агресія рф проти України є прикладом відвертого авторитарного імперіалізму, де політичний артизм використовується лише як вторинний інструмент. Попри формальні апеляції до "захисту російськомовного населення", "історичної єдності" або "самооборони", дії рф мають всі класичні ознаки збройної агресії, а саме: 1) незаконна анексія територій; 2) повномасштабне воєнне вторгнення; 3) систематичні воєнні злочини; 4) заперечення права українського народу на самовизначення. У цьому випадку політико-правова оцінка дій рф є однозначною: вона — держава-агресор, що грубо порушує міжнародне право та базові норми гуманізму. Повномасштабне вторгнення рф в Україну з лютого 2022 р. є беззаперечним актом агресії, що засвідчений порушенням територіальної цілісності, суверенітету та незалежності України. Міжнародно-правові дослідження та практичні оцінки експертів передбачають визначення цього збройного конфлікту як загрози міжнародному праву та системі колективної безпеки.

Відомі дослідники уточнюють, що агресія як злочин агресії має ключові ознаки: ініціативне застосування сили без правової підстави, системність і масштабність дій, що мають руйнівний вплив на цивільне населення та міжнародний порядок. У відповідь на це багато держав і міжнародних організацій висловлюють підтримку створенню спеціальних трибуналів для притягнення до відповідальності за злочин агресії.

Крім того, дії рф спричинили значну гуманітарну кризу, включно з масовими переміщеннями українського населення та великими людськими втратами. Це підтверджує оцінку правозахисних організацій, що а-

гресія рф є не лише порушенням статутних норм, а й суттєвим гуманітарним злочином.

У січні 2026 р. США здійснили військову операцію на території Венесуели, у рамках якої були захоплені й екстрадовані до США президент Н. Мадуро, його дружина та інші посадовці для судового переслідування. Офіційна риторика Вашингтона передбачає наголошення на факті боротьби з наркотрафіком і "захист демократії" у Венесуелі. Однак експерти з міжнародного права піддають цю операцію жорсткій критиці як незаконне використання сили без мандату Ради Безпеки ООН та без належного обґрунтування самооборони [10; 16]. Такі дії можуть створювати "небезпечний прецедент" у міжнародних відносинах, підриваючи фундаментальні норми міжнародного права [там само]. Крім того, експерти називають операцію США "злочином агресії" відповідно до Статуту ООН та загальних принципів невикористання сили [5; 12]. Безперечно, реакція міжнародного співтовариства є неоднозначною та різниться залежно від регіону. Проте здоровий глузд частини країн світу взяв гору і їхні представники охарактеризували інтервенцію США як порушення суверенітету Венесуели та норм міжнародного права [18; 19]. Політика США щодо Венесуели демонструє високий рівень інституційного артизму. Відсутність масштабного воєнного вторгнення часто використовується як аргумент на користь "неагресивного" характеру дій. Однак системні економічні санкції, політичне втручання у внутрішні справи, підтримка альтернативних центрів влади та нарешті зреалізоване затримання президента Венесуели мають чітко виражений характер агресії.

З точки зору міжнародного права артизм передбачає таке: 1) санкції, що призводять до гуманітарних криз, можуть розглядатися як форма економічної агресії; 2) втручання у політичний процес суверенної держави суперечить принципу невтручання; 3) селективне тлумачення демократії підриває саму ідею рівної гідності народів. На підставі вказаного можемо відзначити, що США, попри демократичну риторiku, фактично застосовують агресивні інструменти впливу, прикриваючись моральною легітимацією, що є нічим іншим як виявом артизму державної політики.

Ключова відмінність між США та рф полягає не тільки у масштабах агресії, а й у формі її подачі (табл. 1). Якщо рф діє грубо й відверто, то США вдалися до таких кроків:

— інституціоналізували примус через механізми протидії злочинній діяльності, зокрема, щодо виготовлення, зберігання та збуту наркотичних речовин на території США;

— легітимізували втручання мовою прав людини, зокрема, американських громадян, яких, до речі, не спитали, чи надають вони згоду на вторгнення до Венесуели;

— при цьому створили мильну бульбашку, яка спрямована на збереження іміджу США як гаранта демократії.

У той же час, зауважимо, що з позицій принципу суверенної рівності держав і рівної гідності народів різниця є радше у формі подачі інформації, ніж сутнісною. США й рф ставлять власні геополітичні інтереси вище міжнародного права, допускають селективність у

Таблиця 1. Інтервенція США vs рф: політико-правові подібності та відмінності

Особливість вияву артизму	США	рф
Легітимація дій	Демократичні цінності, боротьба з тероризмом/наркотрафіком	Захист національних і мовних інтересів громадян, «історичні» аргументи
Правова база	Відсутність РБ ООН мандату	Відсутність мандату, заперечення легітимних підстав. Прийняття власних нормативно-правових документів, спрямованих на виправдання агресивних дій
Реальний вплив	Захоплення лідерів, проведення операції на чужій території	Проведення операції на чужій території, масштабне вторгнення, окупація
Міжнародна критика	Значна, але подекуди стримана	Глобальне засудження і санкції

Джерело: авторська розробка.

застосуванні правових норм (створюють власні прецеденти щодо обґрунтування вияву акту агресії, прикриваючись інтересами громадян), ігнорують наслідки для цивільного населення інших країн. Отже, твердження про "моральне право" демократичних агресорів не витримує серйозної наукової критики. Артизм державної політики варто розглядати як поодинокі чи системну практику двозначної риторики, коли держави апелюють до універсальних правових і моральних норм, водночас їх нехтуючи. Така практика часто застосовується для легітимізації зовнішньополітичних дій, що фактично суперечать демократичним цінностям, які нібито впроваджуються.

Обидві аналізовані держави (США та рф), незважаючи на радикально різні політичні режими, демонструють схожі патерни артизму: апеляцію до високих цінностей із метою легітимації силових дій, нехтування суверенітетом інших держав та використання міжнародно-правових норм як інструменту, а не обмеження. Очевидно, що артизм має значні наслідки для міжнародного порядку як сукупності норм, що регулюють відносини між державами. Класична мета міжнародного права — підтримання миру і безпеки — засвідчує необхідність поваги суверенітету, невикористання сили та мирного

вирішення спорів. Практика дискреційного тлумачення цих норм підриває стабілізуючу функцію міжнародного права й сприяє ерозії політико-правових, соціальних та інших стандартів, що загрожує глобальній безпеці. Аналіз сучасних норм і практик міжнародної юриспруденції показує, що імперативні норми міжнародного права, які забороняють агресію, повинні бути однаковими для всіх держав, незалежно від політичної форми правління та стану економічного розвитку та розвиненості воєнно-оборонного та ін. комплексу.

Слід відзначити, що непоодинокими є випадки, коли США вдаються до актів агресії. На рис. 1 представлена інформація щодо частотності зреалізованих США військових операцій по відношенню до інших країн — Венесуели, Ємена, Іраку, Ірану, Сирії (дет. див. 8; 12; 14; 16; 18; 20]). Представлена діаграма відображає зростаючу динаміку частоти військових операцій, здійснених США у період з 2024 р. по січень 2026 р., що дозволяє зафіксувати тренд інтенсифікації й артизму силових інструментів зовнішньої політики. Початковий період 2024 року характеризується відносно помірною, але стабільною активністю, що свідчить про застосування точкових ударів й обмежених операцій у межах доктрини "стримування через силу".

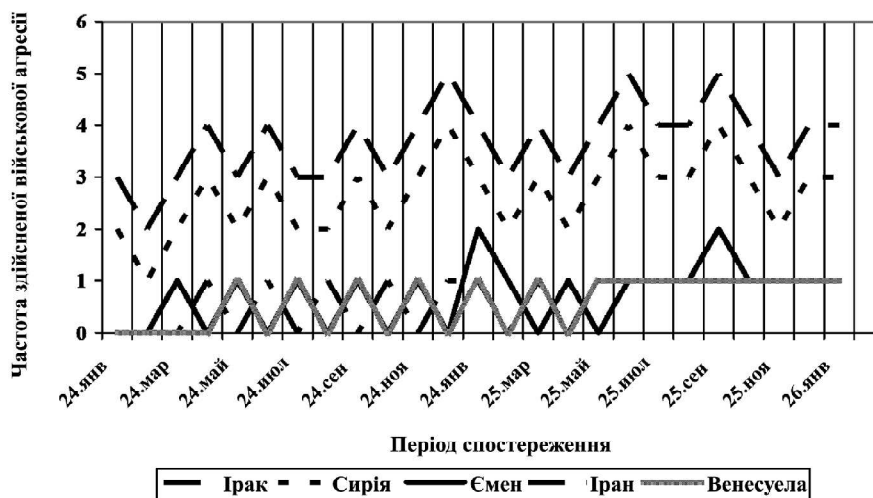

Рис. 1. Частотність виявів актів агресії та військових операцій США проти інших держав (2024 р. — січень 2026 р.)

Джерело: складено на підставі [8; 12; 14; 16; 18; 20].

Конкретизовано, що упродовж 2025 року спостерігається суттєве зростання частоти військових дій, що корелює з ескалацією конфліктів на Близькому Сході, ударами по об'єктах, пов'язаних з Іраном, а також із посиленням тиску на держави, які США класифікують як загрози міжнародній безпеці (Сирія, Ірак, Ємен). Включення до діаграми Венесуели додатково підкреслює використання США гібридних форм агресії, де військовий компонент поєднується з санкційним, енергетичним й інформаційним тиском. При цьому січень 2026 року фіксує нове пікове значення частоти американських військових операцій, що дає підстави говорити про формування нової фази американської зовнішньополітичної поведінки — від реактивної до проактивно-силової.

Для поглибленого аналізу доцільно трансформувати показники частоти військових операцій у кумулятивний індекс агресивності США (KIA-USA), який відображає не разові дії, а накопичувальний ефект силового впливу у часі. Теоретична характеристика KIA-USA базується на принципі наростання агресивного потенціалу, де кожна наступна військова операція: 1) підвищує загальний рівень міжнародної напруги; 2) знижує поріг застосування сили в майбутньому; 3) нормалізує практику позасанкціонованого застосування воєнної сили.

Аналітична інтерпретація KIA-USA передбачає, що зростає кумулятивна крива індексу засвідчує агресивність США, яка має системний, а не епізодичний характер. Ця агресивність американської політики формується як інструмент геополітичного домінування, засіб примусу держав до бажаних моделей поведінки та механізм демонстрації сили поза рамками універсальних механізмів міжнародного права. У порівняльному вимірі це дозволяє науково обґрунтувати тезу, що США, так само як і РФ, реалізують модель держави-агресора, різниця між якими полягає в сутності дій і формі їх легітимації й інформаційному супроводі.

Кумулятивний індекс агресивності США демонструє, що сучасна американська зовнішня політика дедалі більше набуває рис артизму агресора — держави, яка поєднує риторику захисту демократії з регулярним застосуванням воєнної сили. Це створює серйозні виклики для міжнародного правопорядку та підриває універсальність принципу суверенної рівності держав.

KIA-USA призначений для кількісної оцінки інтенсивності та системності застосування США військової сили за межами власної території у певний період часу. Індекс базується на припущенні, що агресивність зазначеної держави у міжнародних відносинах проявляється не лише у факті застосування сили, а й у такому:

- частоті військових операцій;
- географічній диверсифікації цілей;
- масштабності та повторюваності ударів;
- тривалості відповідної військово-політичної кампанії.

Обчислення індексу агресивності США представлено на формулі (1).

$$KIA-USA_t = \sum_{i=1}^n (F_{i,t} \cdot W_i) \cdot D_t \quad (1),$$

де:

KIA-USA_t — кумулятивний індекс агресивності США у період t (рік або квартал);

i — окрема країна або територія, проти якої здійснювалися військові дії;

n — кількість країн-об'єктів військових операцій;

F_{i,t} — частота військових операцій США проти країни i у період t (кількість ударів, рейдів, операцій);

W_i — ваговий коефіцієнт інтенсивності (1 — поодинокі удари; 2 — системні операції; 3 — масштабні або повторні кампанії);

D_t — коефіцієнт часової концентрації (відображає ескалацію у короткому проміжку часу; D_t ≥ 1).

Інтерпретація індексу агресивності США дозволяє визначити зростання значення KIA-USA протягом останніх років. Це свідчить не лише про збільшення кількості ударів США по інших державах, а й про перехід до більш структурованої, повторюваної та географічно розширеної моделі силового впливу. Побудована діаграма частотності військових операцій США за 2024 р. — січень 2026 р. засвідчує виразну нелінійну динаміку з фазами різкого зростання. Особливо показовим є період кінця 2024 р. — середину 2025 р., коли США збільшили кількість ударів проти об'єктів, пов'язаних з Іраном, фіксується активізація операцій у регіоні Близького Сходу загалом і зберігається силовий тиск США у напрямі Венесуели (гібридна модель впливу). У термінах KIA-USA це означає накопичення агресивного потенціалу, а не поодинокі реактивні дії.

Щодо прогнозу зростання KIA-USA у період 2026–2028 рр., то вважаємо за доцільне виокремити декілька сценаріїв розвитку подій, а саме:

1. Базовий сценарій (інерційний) передбачає збереження поточного рівня глобальної напруги, епізодичні удари США по об'єктах у зонах стратегічного інтересу й активне використання проксі-інструментів.

Прогноз KIA-USA у межах цього сценарію включає таке:

- щорічне зростання індексу на 10—15 %;
- стабільно високий рівень F_{i,t} для Ірану, Сирії, регіональних союзників;

— Венесуела зберігається як об'єкт тиску низької інтенсивного типу.

2. Ескалаційний сценарій може бути охарактеризовано з позиції того, що:

— прямі удари по стратегічних об'єктах (ядерна, енергетична інфраструктура) продовжуватимуться на регулярній основі;

— відбуватиметься скорочення дипломатичних інструментів;

— посилення односторонніх дій без мандату міжнародних організацій.

Прогноз KIA-USA у межах зазначеного сценарію охоплює таке: а) зростання індексу на 25—35 % протягом 1—2 років; б) збільшення коефіцієнта W_i для окремих країн до максимальних значень; в) формування стійкого "агресивного плато".

3. Стримувальний сценарій (умовно оптимістичний) передбачає відновлення ролі багатосторонніх механізмів, заміщення прямих ударів санкційним та дипломатичним тиском. У межах останнього сценарію може бути надано такий прогноз KIA-USA: стабілізація індексу агресивності США або його зниження до рівня 0–5 %; зменшення частоти військових американських операцій проти інших держав, але збереження стратегічної готовності США до силових дій.

Власне, KIA-USA як аналітичний інструмент дозволяє перейти від політично забарвлених оцінок до формалізованого виміру агресивності конкретної держави. Зроблений прогноз на найближчі 3 роки дає підстави визнати той факт, що за відсутності структурних змін у глобальній системі безпеки ймовірність подальшого зростання індексу агресивності США та інших держав-агресорів залишається високою, а застосування сили дедалі частіше легітимується риторикою превентивної безпеки.

У випадку російської збройної агресії проти України ескалаційний ризик формується не стільки через сам факт підтримки — не підтримки України ззовні, скільки через накопичення факторів стратегічної невизначеності, зокрема асиметричність дій сторін, розмитість "червоних ліній", інструменталізацію ядерного та енергетичного шантажу, інформаційно-психологічні операції, а також дефіцит довіри між глобальними акторами. Відтак, ключове завдання полягає не у зниженні рівня підтримки України, а у переформатуванні інструментів впливу таким чином, щоб стримувати агресора, не переходячи у неконтрольовану ескалацію.

Логіка унеможливлення ескалаційного сценарію — від агресивної реакції до керованого стримування — передбачає впровадження низки заходів і принципів, зокрема, щодо керованої ескалації (managed escalation). Одним із базових підходів є керована ескалація, за якої кожен крок США, РФ та їхніх союзників є передбачуваним, поетапним і умовним. За цих умов агресору чітко сигналізується причинно-наслідковий зв'язок між його діями та відповіддю міжнародної спільноти. Це дозволяє знизити рівень стратегічної паніки, мінімізувати ризики хибної інтерпретації дій і не допускати лавиноподібного наростання індексу агресивності.

Крім того, заходи унеможливлення ескалаційного сценарію з боку США повинні включати інституціоналізацію стримування, а не персоналізацію конфлікту. При цьому критично важливим є збереження інституційного характеру політики щодо РФ. Дії мають здійснюватися через НАТО, G7, ЄС, ООН, міжнародні фінансові інституції. Це знижує ризик ескалації, оскільки конфлікт не переходить у бінарну конфронтацію наддержав і відповідальність розподіляється між колективними суб'єктами.

Уважаємо, що доречним є забезпечення асиметричного стримування замість прямої конфронтації. Ефективним є застосування асиметричних інструментів, які суттєво впливають на стратегічний потенціал РФ і не потребують прямого військового зіткнення. До них належать довгострокові секторальні санкції; технологічне стримування (обмеження доступу до критичних технологій); фінансово-інвестиційна ізоляція; правова делегітимізація агресора у міжнародних інституціях. Такі заходи знижують здатність РФ до ведення війни, не підвищуючи безпосередньо рівень військової напруги між США та РФ.

Важливим чинником ескалації є інформаційна турбулентність. Тому США, РФ та їхні союзники мають уникати суперечливих сигналів, забезпечувати узгоджені стратегічні наративи й чітко артикулювати, що підтримка України не спрямована на знищення РФ як держави, а на відновлення міжнародного правопорядку. Це зни-

жує ризики ескалаційної інтерпретації, внутрішню мобілізацію агресивних наративів у РФ.

На нашу думку, досягти стримування та деескалації дій РФ можливо за рахунок поєднання примусу та перспективи (dual-track approach). Ефективна політика щодо РФ має ґрунтуватися на подвійному треку: невідворотність покарання за агресію санкції, міжнародно-правова відповідальність та ізоляція агресивних еліт. Умовна перспектива деескалації передбачає чіткі умови зняття окремих обмежень і можливість повернення до обмеженої співпраці у разі припинення агресії. Це формує раціональний стимул для деескалації, не знижуючи принциповості позиції.

У цьому контексті ключовим є доведення РФ того, що агресія не дає стратегічних дивідендів, витрати зростають швидше, ніж потенційні вигоди, довгостроковий розвиток держави блокується. На наше переконання, це досягається через підтримку стійкості України, посилення економічної витривалості її західних партнерів, руйнування міфу про "військову доцільність" агресії, збереження каналів стратегічної комунікації. За умов конфлікту необхідно зберігати канали дипломатичної й експертної комунікації, підтримувати механізми запобігання інцидентам та уникати "інформаційної тиші", яка провокує хибні рішення. Це не означає нормалізації відносин, а є інструментом управління ризиками.

Щодо ролі України у деескалаційній архітектурі, то в цій конфігурації наша держава виступає суб'єктом, а не об'єктом безпекової політики, чи тригером ескалації. Підвищення обороноздатності, інституційної стійкості, економічної витривалості України знижує потребу у прямому втручанні США, переводить конфлікт у площину довгострокового стримування та зменшує кумулятивний тиск на глобальну систему безпеки.

Унеможливлення ескалаційного сценарію наростання кумулятивного індексу агресивності США можливе не шляхом самообмеження підтримки України, а через раціоналізацію, інституціоналізацію та стратегічне калібрування цієї підтримки. Поєднання керованої ескалації, асиметричного стримування, чітких комунікацій і подвійного треку впливу на РФ дозволяє одночасно стримувати агресора, зменшувати ризики глобальної ескалації та зберігати міжнародний правопорядок. Таким чином, політика агресії може еволюціонувати від реактивної жорсткості до системного стратегічного управління конфліктом, у центрі якого — безпека України та стабільність міжнародної системи.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного аналізу можна зробити такі висновки:

1. Визнано, що артизм демократичних та авторитарних держав є одним із ключових феноменів сучасних міжнародних відносин. Він дозволяє маскувати агресію під ціннісно-демократичну риторичку, розмиваючи межі між правом, безправ'ям і силою. Порівняльний аналіз агресивних, протиправних дій РФ проти України та США проти Венесуели та ін. демонструє, що агресія не є виключною ознакою авторитарних режимів. Вона є універсальним інструментом демократичних держав, які відмовляються визнавати рівну гідність народів, незалежно від форми політичного правління, а також детермінують сучасну гегемонію.

2. Обґрунтовано, що артизм демократичних та авторитарних держав виступає сьогодні не лише риторичним прийомом, а й наростаючо-регулярною практикою зовнішньої політики. Свідченням цього є вияви агресії США останніми роками, зокрема, по відношенню до Ірану, Венесуели та ін. США, не позбавлені агресивних практик, які фактично порушують міжнародні правові норми, так само як й авторитарні режими (наприклад, РФ проти України). Це змушує переосмислити традиційні маркери "морального права" демократичних режимів у глобальних відносинах й актуалізує дискусії про універсальні стандарти відповідальності за міжнародні злочини.

3. Представлено стійку тенденцію до зростання частоти військових операцій США у 2024—2026 рр., з піковими значеннями щодо Сирії й Іраку, а також періодичними актами прямого силового впливу на Іран і Венесуелу. Це дозволило інтерпретувати зовнішньополітичну поведінку США не лише як реактивну, але й як проактивну форму силового проектування етатичного впливу, що за своїми ознаками відповідає концепції гібридної агресії. Обчислено кумулятивний індекс агресивності США, а також надано короткостроковий прогноз із застосуванням сценарного підходу щодо рівня цього індексу.

Література:

1. Антоніо Грамші. В'язничні зошити. Вибрані записи / Пер. з іт. 2-е вид., перероб. і доп. Київ: Вперед, 2017. 417 с.
2. Батир Ю.Г., Помаза-Пономаренко А.Л., Лопатченко І.М. Демократичні та недемократичні форми політичного правління: виклики сучасному світу // Вісник Національного університету цивільного захисту України. 2022. № 2 (17). С. 149—157.
3. Помаза-Пономаренко А.Л. Роль інституту президентської влади у сфері забезпечення національної безпеки // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2019. № 1. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/index/zmist_2019_1/0-39 (дата звернення 06.01.2026).
4. Стефанчук Р.О., Мищак І.М., Савченко Л.А. Законодавче забезпечення формування та реалізації державної політики України в умовах воєнного стану?: монографія. Київ: Інститут законодавства ВРУ. 2022. 306 с.
5. Andre R.-P., Mallory M. What we know about US strikes on Venezuela // BBC News. 2026. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/crm1z7r0zrxo> (дата звернення 06.01.2026).
6. Carrannante A. Antonio Gramsci e i problemi della lingua italiana // Belfagor, 1973, № 9. pp. 544—556.
7. Debray R. Schema for a Study of Gramsci // New Left Review, 1970, № 59, pp. 48-52.
8. Global victims of US military aggression // IBON Federayion. 2024. URL: <https://www.ibon.org/global-victims-of-us-military-aggression/> (дата звернення 06.01.2026).
9. Hobsbawm E. Gramsci and Political Theory // Marxism Today, 1977, № 7, pp. 205—213.
10. Jacobs J., Walsh J., LaPorta J., Reals T. U.S. Launches military strikes on Venezuela, Trump says Maduro captured and flown out of the country // CBS

News. 2026. URL: <https://www.cbsnews.com/live-updates/venezuela-us-military-strikes-maduro-trump/> (дата звернення 06.01.2026).

11. Laclau E., Mouffe C. Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics, London — New York: Verso, 2001. 217 p.

12. McKelvie G. Is there any legal justification for the US attack on Venezuela? // The Guardian. 2026. URL: <https://www.theguardian.com/world/2026/jan/03/is-there-any-legal-justification-for-the-us-attack-on-venezuela-trump-maduro> (дата звернення 06.01.2026).

13. Mouffe C. Artistic Strategies in Politics and Political Strategies in Art // Hemispheric institute. URL: <https://hemisphericinstitute.org/en/emisferica-102/10-2-dossier/artistic-strategies-in-politics-and-political-strategies-in-art.html> (дата звернення 06.01.2026).

14. Rayhan A. A Critical Examination of Alleged Aggressive and Illegal Military Operations by the United States of America // Researchgate. 2025. URL: https://www.researchgate.net/publication/392862703_A_Critical_Examination_of_Alleged_Aggressive_and_Illegal_Military_Operations_by_the_United_States_of_America (дата звернення 06.01.2026).

15. Smeshko I. Democracy vs. Authoritarianism, or Lessons from the SCO Meeting in China // Українська правда. 2025. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/smeshko/68b8419914554/> (дата звернення 06.01.2026).

16. Sugden J. U.S. Attorney General Says Maduro, Wife Indicted in New York // The Wall Street Journal. 4 January 2026. URL: <https://www.wsj.com/livecoverage/venezuela-strikes/card/u-s-attorney-general-says-maduro-wife-indicted-in-new-york-xK91oK5xkt-8X9UC5gkFK> (дата звернення 06.01.2026).

17. Thompson S. Gramsci and James Connolly: Anticolonial Intersections // Interventions, vol. 5, 2003, pp. 371—381.

18. US foes and allies denounce Trump's 'crime of aggression' in Venezuela at UN meeting // The Guardian. 2026. URL: <https://www.theguardian.com/world/2026/jan/05/un-security-council-trump-attack-venezuela> (дата звернення 06.01.2026).

19. Venezuela: U.S. attack seriously violates international law // International federation for human rights. 2026. URL: <https://www.fidh.org/en/region/americas/venezuela/venezuela-u-s-attack-seriously-violates-international-law> (дата звернення 06.01.2026).

20. Wolff S. The Argument Against U.S. Intervention in Syria — Northwestern Now, Military Intervention in Syria: the worst or just one among many bad options?. University of Birmingham, URL: <https://www.birmingham.ac.uk/research/perspective/syria-military-wolff> (дата звернення 06.01.2026).

References:

1. Gramshi, A. (2017), V'yaznychni zoshyty. Vybrani zapysy [Antonio Gramsci. Prison Notebooks. Selected Notes], Vpered, Kyiv, Ukraine.
2. Batyr, Yu.G., Pomaza-Ponomarenko, A.L. and Lopatchenko, I.M. (2022), "Democratic and non-democratic forms of political government: challenges to the modern world", Visnyk Natsional'noho universytetu tsyvil'noho zakhystu Ukrayiny, vol. 2 (17), pp. 149—157.

3. Pomaza-Ponomarenko, A.L. (2019), "The role of the institution of presidential power in ensuring national security", *Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya i mistsevoho samovryaduvannya*, vol. 1. available at: http://el-zbirn-du.at.ua/index/zmist_2019_1/0-39 (Accessed 06 January 2026).

4. Stefanchuk, R.O., Myshchak, I.M. and Savchenko, L.A. (2022), *Zakonodavche zabezpechennya formuvannya ta realizatsiyi derzhavnoyi polityky Ukrayiny v umovakh voyennoho stanu?* [Legislative support for the formation and implementation of state policy of Ukraine under martial law], Institute of Legislation of the Verkhovna Rada, Kyiv, Ukraine.

5. Andre, R.-P. and Mallory, M. (2026), "What we know about US strikes on Venezuela", BBC News, available at: <https://www.bbc.com/news/articles/crmlz7r0zrxo> (Accessed 06 January 2026).

6. Carrannante, A. (1973), "Antonio Gramsci e i problemi della lingua italiana", *Belfagor*, vol. 9, pp. 544—556.

7. Debray, R. (1970), "Schema for a Study of Gramsci", *New Left Review*, vol. 59, pp. 48—52.

8. IBON Fedayion (2024), "Global victims of US military aggression", available at: <https://www.ibon.org/global-victims-of-us-military-aggression/> (Accessed 06 January 2026).

9. Hobsbawm, E. (1977), "Gramsci and Political Theory", *Marxism Today*, vol. 7, pp. 205—213.

10. Jacobs, J., Walsh, J., LaPorta, J. and Reals, T. (2026), "U.S. Launches military strikes on Venezuela, Trump says Maduro captured and flown out of the country", CBS News, available at: <https://www.cbsnews.com/live-updates/venezuela-us-military-strikes-maduro-trump/> (Accessed 06 January 2026).

11. Laclau, E. and Mouffe, C. (2001), *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics*, Verso, London — New York, Great Britan, USA.

12. McKelvie, G. (2026), "Is there any legal justification for the US attack on Venezuela?", *The Guardian*, available at: <https://www.theguardian.com/world/2026/jan/03/is-there-any-legal-justification-for-the-us-attack-on-venezuela-trump-maduro> (Accessed 06 January 2026).

13. Mouffe, C. "Artistic Strategies in Politics and Political Strategies in Art", *Hemispheric institute*, available at: <https://hemisphericinstitute.org/en/emisferica-102/10-2-dossier/artistic-strategies-in-politics-and-political-strategies-in-art.html> (Accessed 06 January 2026).

14. Rayhan, A. (2025), "A Critical Examination of Alleged Aggressive and Illegal Military Operations by the United States of America", *Reasearchgate*, available at: https://www.researchgate.net/publication/392862703_A_Critical_Examination_of_Alleged_Aggressive_and_Illegal_Military_Operations_by_the_United_States_of_America (Accessed 06 January 2026).

15. Smeshko, I. (2025), "Democracy vs. Authoritarianism, or Lessons from the SCO Meeting in China", *Ukrayins'ka pravda*, available at: <https://blogs-pravda.com.ua/authors/smeshko/68b8419914554/> (Accessed 06 January 2026).

16. Sugden, J. (2026), "U.S. Attorney General Says Maduro, Wife Indicted in New York", *The Wall Street Journal*, available at: <https://www.wsj.com/livecoverage/venezuela-strikes/card/u-s-attorney-general-says-maduro-wife-indicted-in-new-york-xK91oK5xkt-8X9UC5gkFK> (Accessed 06 January 2026).

17. Thompson, S. (2003), "Gramsci and James Connolly: Anticolonial Intersections", *Interventions*, vol. 5, pp. 371—381.

18. The Guardian (2026), "US foes and allies denounce Trump's 'crime of aggression' in Venezuela at UN meeting", available at: <https://www.theguardian.com/world/2026/jan/05/un-security-council-trump-attack-venezuela> (Accessed 06 January 2026).

19. International federation for human rights (2026), "Venezuela: U.S. attack seriously violates international law", available at: <https://www.fidh.org/en/region/americas/venezuela/venezuela-u-s-attack-seriously-violates-international-law> (Accessed 06 January 2026).

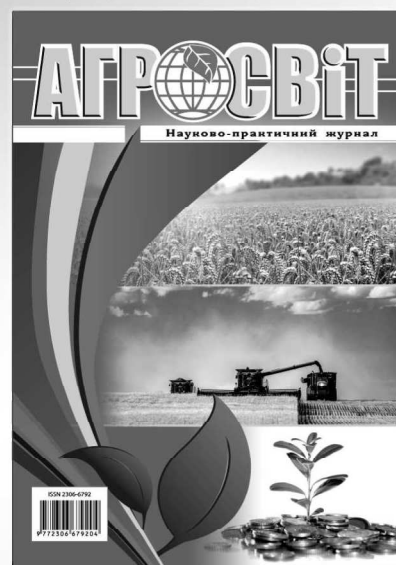
20. Wolff, S. "The Argument Against U.S. Intervention in Syria — Northwestern Now, Military Intervention in Syria: the worst or just one among many bad options?", *University of Birmingham*, available at: <https://www.birmingham.ac.uk/research/perspective/syria-military-wolff> (Accessed 06 January 2026).

Стаття надійшла до редакції 06.01.2026 р.

АГРОСВІТ

<https://nauka.com.ua>

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292